

DE EERSTE SONNETTENKRANSEN-KRANS TER WERELD

Door Henk Naaijken

De aandachtige beschouwer herkent het gedicht op de rechterpagina als een sonnet. Op het eerste oog misschien niet bijzonder. Wel bijzonder is de wijze waarop dit sonnet tot stand kwam, want het gaat hier om een grootmeestersonnet. Het is wiskundig gedestilleerd uit 196 sonnetten die bij elkaar inhaken via een raamwerk van 14 x 14 sonnettenkransen. Bas Jongenelen (docent bij FLOT), die samen met Martijn Neggers (docent bij ROC Tilburg) tot deze opzet kwam, vertelt over het idee achter dit literair experiment.

Sonnettenkrans

'De sonnettenkrans is ontstaan in de 15e eeuw en is groot gemaakt door Petrarca', vertelt hij. 'Iemand heeft ooit bedacht: als ik een sonnet schrijf en de laatste regel gebruik voor de eerste regel van het volgende sonnet, dan link ik ze aan elkaar. En als ik dat veertien keer doe (een sonnet bestaat uit veertien regels) en de laatste regel van het veertiende sonnet is weer dezelfde regel als waarmee het eerste sonnet begint, dan ontstaat er een sonnettenkrans.'

De sonnettenkrans leidde een sluimerend bestaan en werd in de 20e eeuw in 1941 opgepakt door Martien Beversluis (inderdaad, een ver familielid van de huidige Tilburgse stadsdichter). In 2006 heeft Frank van Pamelan, cabaretier, schrijver en dichter, een sonnettenkrans geschreven en twee jaar geleden schreef Ilja Leonard Pfeijffer er ook een.

Grootmeestersonnet

Hoe apart ook, tot zover niet echt iets nieuws onder de zon. Bas Jongenelen en Martijn Neggers wilden zich in deze traditie voegen en kregen het idee om een sonnettenkrans met meer mensen te schrijven in estafettevorm. Jongenelen: 'Dus iemand schrijft een sonnet en de volgende gaat verder met de laatste regel. Op deze manier hebben we drie sonnettenkransen samengesteld, waarvan de laatste werd gepubliceerd in 'De Titaan', literair blad uit het Zuiden.'

Maar Jongenelen en Neggers gingen een reusachtige stap verder. Ze besloten een literair experiment te starten, met de vraag: is het mogelijk om een sonnettenkrans van een sonnettenkrans te schrijven? Jongelen: 'Om deze vraag te beantwoorden zijn 14 x 14 = 196 sonnetten nodig: veertien sonnettenkransen van ieder veertien sonnetten. Als je alle eindregels van die 14 sonnetten onder elkaar zet, krijg je een meestersonnet. En als je vervolgens alle eindregels van die 14 meestersonnetten onder elkaar zet, krijg je een grootmeestersonnet. Dus samen leveren deze veertien meestersonnetten één grootmeestersonnet op. Dit is een nieuwe literaire term die wij zelf hebben bedacht. De 196 sonnetten zorgen voor 211 sonnetten in totaal. Voor zover ik weet is dit nog nooit eerder gedaan.'

Computermodel

Bas Jongenelen en Martijn Neggers gaven zelf het antwoord op bovenstaande vraag: Ja, het kan dus. 'Maar je hebt een computermodel nodig om te weten waar alles heen springt. Het rijmschema van alle sonnetten moet kloppen en bovendien moeten alle rijmklanken op verschillende plaatsen terugkomen. Dit vereist een complexe, boekhoudkundige, vorm van dichten. Zonder een Excel bestand, of in ieder geval een spreadsheetprogramma, lukt het niet om het hele patroon kloppend te maken. Het is een berekend, wiskundig, systematisch proces met automatische doorrekening. Nee, je kunt het geen romantische kunstvorm noemen.

*'Sonnetten klinkt, u bent voor mij speciaal!
Wat mis ik oude examinatoren...'
Soms denk ik: 'Werk'lijk alles is verloren,
mijn levenslied is schrill en atonaal...'*

*Het blijft een godsonmogelijk verhaal,
en elke week heeft hij dit afgezworen.
Kijk, elke week is hem dit lot beschoren:
wat zou het zijn zonder magie, de taal?*

*Hij riep nog: 'Krijg toch allemaal de klerel!
Een heer van stand, met uitzicht op de dood
presteert doorgaans beneden elke maat:*

*Och, waarom zou een mens niet deserteren?
Uiteindelijk wordt elke deugd een nood,
dus klaar ermee, we poetsen nu de plaat.'*

Dit speelt zich af in Frankrijk in Châlons
Châlons-sur-Marne op 100 km van Parijs te 77
Het is een avontuur vol liefdespijn / minnepijn
Zou u er wel kent van die chansons: 9 ons
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14

Brigitte gaf haar naam er als de bons
"De mens is vol, je bent een suerig zwin"
"En jij een slang, zei Jean, zo vol verdien"
en je ke, een facts, een slat, een snal, een slans." 9 slans
Hun huwelijk was vroeger zacht als dons
vanavond echter was het van de kaart
"Adieu, me femme, mij zit je nooit meer terug."
Jean schurde met een veer te grote vaart;
de auto maakte, vallend van de brug,
een mel verdriet gevulde natte plas. 9 plas

Men Châlons
→ ons
dons
dons → kasteel
accordeons
Frankrijk
slans
bons
vallend maakte
Jean reed de auto valt te terug
En dus reed Jean

Voorbeeld rijmschema

Je laten inspireren als dichter is hier niet aan de orde. Het is een uiterst rationele manier van poëzie maken.'

Maf idee

Je mag verwachten dat het een langdurend proces vergt om een dergelijke sonnettenkrans tot stand te brengen. Jongenelen: 'We hadden gedacht er heel 2016 over te doen, maar, verrassend, we waren binnen twee maanden klaar. Iedereen vond het zo'n maf idee, dat men dacht: dit kan niet, daarom doen we mee! Meer dan 50 mensen hebben aan het project meegewerkt. Daarbij hebben we veel uit eigen gelederen gerekruteerd. Meer dan de helft van de sonnetten is geschreven door docenten, studenten en afgestudeerden van FLOT. Maar ook experts uit het veld hebben meegewerkt, waaronder twee hoogleraren, enkele professionele dichters en neerlandici. Hierdoor ontstond een grote diversiteit. En eigenlijk is het ook een erg leuk alumni-project geworden.'

Suggestie

'Je zou op deze manier ook een artikelenbundel kunnen maken rondom een bepaald thema in het onderwijs', is de suggestie van Bas Jongenelen. 'Bijvoorbeeld met een geschiedenisonderwerp of bij het vak Wiskunde. Samen rondom een thema artikelen schrijven, met een stevige redactie erop. Dan krijg je een hele diverse bundel met allerlei invalhoeken verschillende stijlen. Net als bij de sonnetten heeft iedere schrijver zijn eigen stem. En in de praktijk blijkt, dat de beperking in de vorm juist kan leiden tot een grote creativiteit.'

Van het Excel bestand wordt een boekje en een poster gemaakt met behulp van een crowdfundingactie.